

**רשימת ספרי "בן מלך"
שיצאו לאור עד עתה:**

- מידת הבטחון
- ספרית העומר והג
- השבועות
- ימי בין המצרים - גלות
- ומגילה
- ימים נוראים
- תחומות
- תוכנה
- ימי המדבר
- הגדה של פסח
- כעניי מצוות התמידות
- שבקיש
- זמרת המדבר
- שיר השירים
- שבת שש
- מידת הבטחון
- ספרית העומר והג
- השבועות
- ימי בין המצרים - גלות
- ומגילה
- ימים נוראים
- תחומות
- תוכנה
- ימי המדבר
- הגדה של פסח
- כעניי מצוות התמידות
- שבקיש
- זמרת המדבר
- שיר השירים
- שבת שש

פרשת בשלח - שבת שירה
ט"ו בשבט
גליון מס' 91

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת בשלח

ויעיפם. וכאשר השיב ה' את הים לאיתנו התמוטטו לחומות, ומי הים כיסו את הים והמצרים אשר בו.

והנה איתא במכילתא - 'כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב ה' עליהם את מי הים. והיו מלאכי השרת תמהים לומר בני אדם עובדים עבודה זרה מהלכין בים ביבשה, בתוך הים. ומנין שאף הים נתמלא עליהם חמה, שנאמר והמים להם חומה, אל תקרי חומה אלא חמה. מי גרם להם לישראל להינצל מימינם ומשמאלם, מימינם בזכות התורה

ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם (יד, כב)

פירוש שלא נתייבש כל הים, אלא חלק מסויים שנצרך שבני ישראל יעברו בו, ושאר הים מימינם ומשמאלם נשאר כמו שהוא. והיינו שאופן הנס היה שהים נבקע לפניהם לשני חלקים, והמים נדחקו לשני הצדדים ועמדו בנס, ונוצר מעבר לישראל. אולם הנה עדיין אף שיש בכך להעמיד את אותם המים בעצמם, עדיין צריכים לכת שימונע משאר מי הים לשוב ולהציפם, ולשמ כך נקראו המים ונצבו כחומה לעצור בעד המים שמן הצדדים.

והוא האמור בשירה 'וברוח אפך נערמו מים', דהיינו שראשית כל נעשו אותם המים כערימה, והתפנה מקומם למעבר בני ישראל, ואחר כך 'נצבו כמו נד נזולים', דהיינו שנצבו ונעמדו כמו נד, להגן משאר מי הים.

ונמצא שמה שעברו ישראל ביבשה בתוך הים, היו בדבר שני ניסים, ראשית שנבקעו המים ונערמו לצדדים, שנית שהמים הללו קרשו ועמדו איתן, ועל ידי כך מנעו את המים מהצדדים לשוב ולכסות את הים. וזה הפירוש 'המים להם חומה' שמלבד שעמדו המים כמו נד לעצמם, גם קפאו ומנעו את המים מאחוריהם והגנו על ישראל מהים, שלא ישוב

בגליון

פרשת בשלח

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

שירת הים..... עמוד 7

ביאורי עניינים

בענין ברכות הנהנין..... עמוד 9

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה
הצואות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מגדולי תומכי מכונינו
הרה"ח רבי **יעקב שיינברגר** שליט"א
לרגל נישואי בנו הבה"ח **ראובן** הי"ו מבחירי ישיבת תורת ה'
עב"ג בת ידידנו הנכבד מתומכי מכונינו
הרה"ח רבי **שלמה קרישבסקי** שליט"א
זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד להם ולמשפחתם להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

להנחות ותרומות "פרנס השבוע" החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל-054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל-052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכונו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים
לאור כל גנזי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את
הכרכים הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני
כלל שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור
התורה לזכות את הרבים, הטו שכסם וטלו חלק במשימה הגדולה
פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים
לדבר המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים 'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים בפרשת השבוע

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
ההנהלה

- ספרים
- למועדי השנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ופירושים
- על תולדות חובבי התורה
- שיעורים
- על חז"ל
- ספרים
- המת והמחשבה
- ביאורי סודות
- ספרים
- אמנות ומסורת
- ספרים
- תורה ודעה
- אמנים
- תורה ודעה

הנצחות תורמים

קו בן מלך

03-3077354

מחשבה מכון

תיקונים 24 מטה במטה

עמותת חובבי התורה מכון מנחת
ליטמנין תיקוני רבינו
מחלקים 150 תיקונים
בבית התורמים

הכשרת ספרו בן מלך
ספרות ומסורת ביהדות התורה

מספר התרומה: 054-8422488
כתובת: אוהב ישראל 1/9
ביתר עילית
קמפוס מוסדות 150 תיקון 46
התשלום הארזית
mechonbenmelech@gmail.com

שעתידין לקבל, שנאמר (דברים לג) מימינו אש דת למו, ומשמאלם זו תפילה. ד"א, מימינם ומשמאלם, מימינם זו מזוזה שעתידין ישראל לעשות, ומשמאלם זו תפילין' (בשלח פרשה ו).

וצריך ביאור שייכות הדרש אל הפשט, ולפי האמור יבואר, כלומר שמה שהעמיד את המים היה הנד נזולים שעמד ועצר בעדם, וכנגד עיני המתבונן במאורע נחזה כאן מציאות של ים המאיים לטבעם, וכביכול רק החומה היא אשר עומדת ומגינה עליהם מאימת המים המבקשים לשוב לאיתנם. תמונת מצב זו משקפת את מצבם ומעמדם, כלומר שהיה קטרוג עליהם, אלא שחומה מגינה עליהם, והיינו שיש להם זכויות המגינים עליהם.

הנהגה אילו היו זכאים, לא היו עומדים בפני מצב כזה, אלא הים כולו היה קופא ונקרש ולא היו זקוקים להגנה.

החומה אשר הגנה עליהם מימינם ומשמאלם, מהווה סמל ואות לזכויות המיוחדות שעמדו להם, לחד מ"ד תורה ותפילה, ולחד מ"ד תפילין ומזוזה שהם עמדו להם להגן עליהם.

וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים (יד, ל)

מאורע יציאת מצרים כולל בתוכו שני עניינים, הן החירות שהיינו עבדים ונעשינו בני חורין, והן המעלה הרוחנית שלקחנו ה' לו לעם, קדשנו במצוותיו וקרבתו לעבודתו. וכפי שאמרנו בגמרא לענין מצות הסיפור - 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח, מאי בגנות, רב אמר מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ושמואל אמר עבדים היינו' (פסחים קטז). ונקטינן להלכה לומר את שניהם, הן 'עבדים היינו ויוציאנו', והן 'מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו'.

הנהגה בקריעת ים סוף היה שלימות יציאת מצרים בשני העניינים האלו, שתחילתם היתה ביום ט"ו ניסן ושלימותם היתה בשביעי של פסח.

כי שלימות היציאה והחירות היה בקריעת ים סוף, שהרי המצרים רדפו אחריהם לכלותם וכדכתיב 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי

אריק חרבי תורישמו ידי', ורק אחרי שטבעו כולם בים ניצול העם לגמרי מתחת יד מצרים, וכמו שכתוב 'וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים'.

ובירושלמי - 'בהתנדב עם ברכו ה', כשהקדוש ברוך הוא עושה לכם ניסים תהיו אומרים שירה, התיבון הרי גאולת מצרים, שנייא היא שהיא תחילת גאולתן' (פסחים פ"ה ה"ו). כלומר שביציאת מצרים לא אמרו שירה מיד כיון שהיתה רק תחילת גאולתן ועדיין לא הושלמה גאולתן, ורק בקריעת ים סוף כשנשלמה ישועתן אז אמרו שירה.

ואכן כך נקבעה ההלכה שבעת קיום מצות זכירת יציאת מצרים בכל יום צריך להזכיר גם קריעת ים סוף בזכרון היציאה. ומקורו בירושלמי (ברכות פ"א ה"ו) 'אחרים אומרים צריך להזכיר בה קריעת ים סוף ומכת בכורים'.

וגם בענין של קרבנו המקום לעבודתו, היתה השלימות בשביעי של פסח, כאשר אמרו את השירה. שקיבלו מלכותו עליהם מרצון, וכמו שתיקנו בנוסח ברכת גאולה בערבית 'ומלכותו ברצון קיבלו עליהם'. וזה היה על ידי השירה שאמרו 'זה א-לי ואנוהו', 'מי כמכה באלים ה', 'ה' ימלוך לעולם ועד'.

שהרי בתחילה בעת היציאה היתה קבלת העבודה בכפיה על ידי הקרבת קרבן פסח, שעליו נאמר 'וראיתי את הדם ופסחתי עליכם' (יב, ג), ומי שלא עשה פסח לא פסח המשחית על ביתו, וכדאיאתא במכילתא שאם היה בן ישראל שלא עשה פסח במצרים מת במכת בכורות. אולם בעת קריעת ים סוף הרי לא התנה הקב"ה עמהם שום תנאי, ובכל זאת קיבלו מלכותו עליהם מרצון, וזה היה השלימות של 'ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו'.

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים, ויראו העם את ה' ויאמינו בה' במשה עבדו (יד, לא)

יש שמבארים 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, שעל ידי הניסים של קריעת ים סוף התחזקו ישראל באמונה במציאות ה', אולם לפי זה לא יכון המשך הדברים 'ובמשה עבדו', שלשון הפסוק משמע שאותה אמונה שהאמינו בה' האמינו גם במשה. [ועוד יש להעיר על פירושה, שבכל התנ"ך לא מצינו

שהכרה במציאות ה' נקרא 'אמונה', אלא נקרא 'ידיעה' כמו 'יודעת היום' כי מלאה הארץ דעה את ה'".

אלא הכוונה שהאמינו בה' היינו שנוכחו לראות שהוא נאמן לקיים הבטחתו, כי כן הבטיחם משה בשם ה' - 'והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצאתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים' (ו, 1) ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדולים, וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם' (שם ז, ד). וכן הבטיחם בשעת עמידתם על ים סוף - 'ויאמר משה אל העם אל תיראו התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם' (יד, ג).

וכאשר ראו שניצולו לגמרי מתחת יד מצרים וגם את כל הנקמה במצרים. אז האמינו בה' ובמשה, כלומר שראו שהקב"ה נאמן בדבריו ודבר אחד מדבריו לא ישוב ריקם, וכן משה עבדו אשר דיבר בשמו כל מה שאמר מתקיים עד לאחת.

וביאור זה מוכח הוא בלשון המזמור שמתאר מאורע זה - 'ויאמינו בדברו, ישירו תהלתו' (תהילים קו, ב), הרי מפורש להדיא שהאמונה היא בדברו של ה', היינו מה שהבטיחם להינצל מתחת יד מצרים, ועל זה בא מיד 'ישירו תהלתו'.

וכן מצינו שנאמר באברהם אבינו - 'ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך. והאמין בה' ויחשבה לו צדקה' (בראשית טו, ה), ושם פשוט שהכוונה היא שהאמין בהבטחת ה' שתתקיים.

* * *

שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו (טו, כה)

פסוק זה מעורר קושי, מאחר שכל דרכם היא להר סיני, ומיועדים לתת להם את התורה כולה, מה היה לו לשים להם 'חוק ומשפט' בטרם יקבלו את התורה. וממה נפשך, אם הם כבר ראויים לתת להם חוק ומשפט, מדוע לא יקבלו עתה את כל התורה.

ועיין ברשב"ם שפירש שעל דרך הפשט הוא הקדמה לפסוק שאחריו, שמכיון שהמתיק להם

המים המרים, הוכיח אותם בדברי מוסר, שכן תהיה הנהגתם מעתה, שאם ישמעו בקול ה', כל העניינים שבעולם ימתקו להם וירפאו כל מה שצריך תיקון, כי ה' הוא הרופא לכל.

וסמך לפירוש זה מצינו בחז"ל (שמו"ר כה, ז) שזכו למן בזכות החוק ומשפט שקיבלו על עצמם.

וברש"י פירש על פי דברי חז"ל - 'שם שם לו - במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין'.

ונראה הכוונה בזה, שנתן להם דוגמאות מהחוקים והמשפטים שעתידי לצוות אותם, והיינו שכתוב 'שם שם לו חק ומשפט'. ולא כתב ציוה, שעדיין לא היו חייבים לקיימם, אלא שימה בלבד, שישמעו ויהיה להם מושג בחוקים והמשפטים העתידיים להינתן להם.

ובזה מבואר מה שניתן להם פרשת 'פרה אדומה', שלכאורה אין היא מהעיקרים היסודיים ביותר, הנחוצים להודיעם בטרם קבלת התורה. אלא היא דוגמא מחלק החוקים שעתידי ליתן להם.

אופן נוסף, מבואר ברמב"ן שביאר בדת רש"י - 'ולשון רש"י שאמר פרשיות שיתעסקו בהם, משמע שהודיעם החוקים ההם, ולימד אותם עתיד הקב"ה לצוות אתכם בכך, על הדרך שלמד אברהם אבינו את התורה, והיה זה להרגילם במצות, ולדעת אם יקבלו אותם בשמחה ובטוב לבב'.

והרמב"ן עצמו כתב - 'ועל דרך הפשט, כאשר החלו לבוא במדבר הגדול והנורא וצמאון אשר אין מים, שם להם במחיתם וצרכיהם, מנהגים אשר ינהגו בהם עד בואם אל ארץ נושבת, וכו' ומשפטים שיחיו בהם, לאהוב איש את רעהו, ולהתנהג בעצת הזקנים, והצנע לכת באהליהם בענין הנשים והילדים, ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דבר'.

והנה ישנם שני דברים שניצרכים ללמדם קודם התורה, האחד הוא 'חינוך', והיינו כדרך שמחנכין את הקטנים בטרם שיכנסו לעול מצוות, ומרגילים אותם במעשה המצוות, בכדי שאחר כך כשיתחייבו בהם יהיו מלומדים בקיומם.

והוא דעת רש"י (לפי הרמב"ן), שאף על פי

שעדיין לא ניתנה להם תורה, בכל זאת ניתנו להם עיקרי מצוות להתרגל בהם.

וישנו לימוד נוסף שקודם לתורה, והוא ענין דרך ארץ, כמו שאמרו 'דרך ארץ קדמה לתורה' (תנא דבי אליהו רבה פרק א' וכע"ז בויק"ר ט, ג, ו). וכמו שכתב המהר"ו ב'שערי קדושה' שהמידות הטובות לא נכתבו בתורה, משום שהם הרקע לתורה, לקנות דרכי אנושיות יסודיים שלא להיות פרא אדם. ומי שאין מידותיו מתוקנות אין שייך כלל לתת לו את התורה. כי התורה כבר באה ללמד הנהגה קדושה ונעלית, ואין מטרתה להורות מידות אנושיות והגינות בסיסית.

הוא מה שביאר הרמב"ן, שכהקדמה לתורה נתן להם 'חוק ומשפט', בחינת 'דרך ארץ קדמה לתורה'.

* * *

ראו כי ה' נתן לכם השבת, על כן הוא נותן לכם ביום השישי לחם יומיים, שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי (טז, כט)

והנה אמרו בגמרא - 'תניא לדעת כי אני ה' מקדישכם', אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם' (ביצה טז). ומשמע בגמרא שדבר זה שהשבת נתונה לישראל כ'מתנה' נלמד רק בדרשא, ממשמעות הכתוב האמור בפרשת כי תשא 'אך את שבתותי תשמורו כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם' (להלן לא, ג). ויש לתמוה משום מה צריך ללמוד זאת מדרשת הכתוב, אחרי שכאן בפרשת בשלח נאמר דבר זה להדיא 'ראו כי ה' נתן לכם השבת'.

ולבאר זאת יש להקדים ולבאר עצם הדבר מה טעם ניתנה השבת לישראל בטרם ניתנה התורה כולה, ועוד שממה שנצטוו על השבת בעשרת הדברות, 'זכור את יום השבת לקדשו', משמע שעד אז לא נצטוו על כך.

ונראה הביאור בזה, שאכן עתה לא ניתנה השבת מצד חובת קיום התורה והמצוות כמו שאר המצוות שניתנו במתן תורה, שעניינם עבודת ה' והתעסקות בכבוד ה', אלא עתה ניתנה להם השבת מצד עצם היותם עם ה', שבגין זאת זכו למתנת השבת מצד ה'ברכה שבה.

כלומר, כי השבת מלבד קדושתה יש בה ברכה, כמו שנאמר 'ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו' (בראשית ב, ב), 'על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו' (שמות כ, יא). ועתה זכו לשבת מצד ה'ברכה' שיש בה, זוהי המתנה של השבת שקיבלו עתה, אלא שגם מוטל להתייחס כראוי אל מציאות ברכה זו, ולא לפגוע ולפגום ב'ברכת השבת', ולכן נצטוו פה לא לעשות מלאכות הפוגמים בברכת היום, כי אם לא ישבתו ממלאכה, אזי לא יהיה היום הזה 'יום מבורך', כלומר שנדרש גם מצד ישראל להתאים את עצמם למתנה של 'ברכת השבת', וכל איסור המלאכה בפרשה זו הוא מצד הברכה של השבת.

והנה עיקר הברכה שיש בשבת היינו שאין צריך לטרוח עבור צרכי השבת, אלא הם מזומנים מאליהם, וכמו שנאמר כאן וכדכתיב - 'ויהי ביום השישי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד, ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה. ויאמר אליהם הוא אשר דיבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר וגו'" (טז, כב). 'ראו כי ה' נתן לכם השבת - על כן הוא נותן לכם לחם יומיים' (טז, כט).

הנה כי כן מתנת ברכת השבת ניתנה להם כאן, אמנם מצות 'עבודת' השבת לקדש את יום השבת, זה ניתן להם בהר סיני יחד עם כל מצוות התורה, שאז נאמר להם 'זכור את יום השבת לקדשו'.

ומה שדרשו חז"ל על מתנת השבת בפרשת כי תשא, הוא דבר נוסף, כי בפרשת בשלח ניתן לישראל רק 'ברכת השבת', כאמור. ובמתן תורה נצטוו על זכירת ושמירת 'קדושת השבת'. אבל 'עצם השבת' שהוא 'מנוחת השבת', דבר נשגב זה לא ניתן לישראל רק בפרשת כי תשא.

וביארנו זאת בארוכה במקו"א (ב'ן מלך - שבת קודש' שער א מאמר ב) שהרי השבת הוא יום מנוחתו ושביתתו של הקב"ה, ואין הוא יום על מאורע שאירע לנו. אלא שהקב"ה קידשנו וקרבתו אליו בדביקות נפלאה ונתן לנו את השבת כמתנה.

והיינו מה דאיתא בחז"ל שהשבת נמצאת ב'בית גנזיו' של הקב"ה, כלומר שהוא ענין השייך אליו. וזה מה שכתוב בתורה - 'אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם' (שמות לא, ג). וכלשון רש"י שם - 'כי אות

הוא ביני וביניכם - אות גדולה היא בינינו שבחרתם בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתו למנוחה'.

ולדבר זה זכו ישראל רק כאשר עלה משה למרום והוריד את הלוחות ונצטווה על המשכן, שכל אלו הם עניינים שמיימיים שה' נתן לישראל להשרות את שכינתו בתוכם. ואז נתן להם גם את עצם השבת להיות להם למנוחה. 'מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום ושלחה והשקט ובטח, מנוחה שלמה שאתה רוצה בה. יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם'. נשמה יתירה ורוחב לב למנוחה.

ובזה גם יבואר, מה טעם לא ניתן להם השבת מיד בצאתם ממצרים, אלא רק אחר שלושים יום. כי מאחר שכל מציאות השבת שבפרשה זו היא מצד ה'ברכה', דהיינו שאין צריך לטרוח עבור השגת צרכי השבת, והנה בכל אותם שלושים יום גם בימות החול לא היה להם שום טירחה כי מזונם היה מזומן להם מהצידה שנטלו עמם בצאתם ממצרים, כדאיתא בחז"ל ומובא ברש"י - 'בחמשה עשר יום - נתפרש היום של חנייה זו לפי שבו ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן למדנו שאכלו משיירי הבצק [או משיירי המצה] ששים ואחת סעודות וירד להם מן בט"ז באייר' (ז, טו, א). ואיתא בגמרא - 'עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן' (קידושין לח.). ואם כן אפילו הטיחה של ליקוט המן לא היה להם באותם שלושים יום. [ונראה שהטעם הוא מצד שחם עליהם הקב"ה לרפא את שברם וחולשתם מסבלותיהם בשעבוד מצרים, ושחררם מכל טורח של מלאכה פרק זמן של שלושים יום].

ומעתה לא היה שייך לתת להם את ברכת השבת קודם חמשה עשר באייר, מאחר שגם בימות החול היו מושבתים מכל טורח ומלאכה כלשהי. אולם כאשר החלה ירידת המן והיה להם טירחה [מועטה] זו של ליקוט המן, כבר היתה כאן מלאכה מסויימת שעליה תחול ברכת השבת שאפילו מלאכה זו לא יוצרכו לעשות עבור יום השבת, אלא מאליה ימצא להם לחם יומיים, שבלקטיה שלקטו עבור יום השישי נמצא בה בדרך נס 'לחם משנה' עבור שבת קודש.

* * *

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק. וידי משה כבדים ויקחו אבן

וישימו תחתיו וישב עליה, ואהרן וחור תמכו בידי, מזה אחד ומזה אחד, ויהי ידיו אמונה עד

בא השמש (ז, יא-יב)

מצינו שתי דרכים בראשונים, לבאר מה טיבה של הרמת יד זו, שבה היתה תלויה התגברות ישראל על עמלק. רש"י פירש שהיתה זו דרך תפילה - ויהי משה ידיו באמונה פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה. וכן תרגם אונקלוס - 'והוה ידוהי פריסן בצלו'. וכן כתב האבן עזרא, וכן משמע מלשון הרמב"ן.

אך הרשב"ם פירש שהדבר נעשה לשם חיזוק ואימוץ עורכי המלחמה - 'וגבר ישראל - שכן דרך עורכי מלחמה, כל זמן שרואים הרמת ניסם, הן מתגברין, וכשהוא מושלך רגלין לנוס ולהינצל'. וכן פירש בבכור שור.

ונראה לקיים שני הפירושים כאחד, כי אכן שתי המטרות כאחת עמדו לפני משה בהרמת הידים. לפי שמשה רבינו הנהיג את ישראל בהנהגה כפולה, בהיותו עומד בראשם הן במעמד 'מלך', והן במעמד 'סנהדרין'.

שתי הנהגות הללו ממלאים חלקים שונים, כאשר המלך הוא היוצא למלחמה בראש העם, והוא המנהיג את חילו לקראת האויבים, ואילו הסנהדרין מעתירים בתפילה לה' על הצלחת המלחמה, כדאיתא בגמרא - 'יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים. ופירש רש"י שם - 'נמלכין בסנהדרין - נוטלין מהם רשות כדי שיתפללו עליהם' (ברכות ג).

וכיון שמשה רבינו שימש הן כמלך והן כסנהדרין, לפיכך, היתה הרמת ידו ממלאת את שני תפקידי הנהגה כאחד. כמלך - להרים את נס העם על מנת לחזקם ולאמץ כוחם, וכסנהדרין - לפרוש ידי השמימה ולהתפלל לישועת ה'.

ונראה שבמלחמה זו נזקק משה לסיוע בשני החלקים, כי מינה את יהושע לצאת להילחם בעמלק, והיינו שמינה אותו על חלק המלכות והנהגה. ואהרן וחור עזרו על ידו בחלק הסנהדרין לעמוד בתפילה לפני ה'.

*

המלכות משבט יהודה, סייע בבחינת 'קול' בחלק התפילה.

ואיתא בזוהר (ח"ב קכ). ש'תרין משיחין' יבואו בכח משה רבינו, והן הן שני הבחינות שנתבארו כאן בהרמת הידיים, הן להרמת נס מלחמה כנגד 'ידיים', והן לתפילה כנגד 'קול'. ובכח שניהם מתגברים ישראל לנצח את עשיו ועמלק.

והנה ביארנו [ראה בן מלך-פרשת ויגש חלק המאמרים א-ג] שיש שני סוגי מלכות בישראל, 'מלכות יוסף', ו'מלכות יהודה', מלכות יוסף תפקידה לעמוד בראש העם ולהילחם מלחמותיו, ומלכות בית דוד עניינה לישיב על כסא המלכות ולמלוך על העם בשלוותו ותפארתו.

והנה 'הושע' שהוא המלך משבט יוסף, סייע בחינת 'ידיים' למלחמה בעמלק. ו'חור' שהוא מגזע

שירת הים

פרעה וחילו ירה בים', וכאן עוסק מנקודת המבט של תכסיסי מלחמתו, שנלחם למען עמו. אולם לא ציין את גבורתו וכיצד אירעו הדברים.

חלק שני - נאדרי בכח

החלק השני הם חמשת הפסוקים הבאים המתחילים בפסוק ימינך ה'.

א. ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב.
ב. וברוב גאוונך תהרוס קמיך תשלח חרונוך יאכלמו כקש. ג. וברוח אפיך נערמו מים נצבו כמו נד נוזלים קפאו תהומות בלב ים. ד. אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישימו ידי. ה. נשפת ברוחך כסמו ים צללו כעופרת במים אדירים.

בחלק זה ההדגשה היא על גבורת ה' שנגלתה בעת קריעת ים סוף ומלחמתו במצרים. כלשון הכתוב 'תרעץ אויב' 'תהרוס קמיך', וכן מודגש כאן החרון והאף שהיה לה' על מצרים 'תשלח חרונוך' 'וברוח אפיך'. והנה בחלק הראשון אין השירה עוסקת בפרטי המלחמה, אלא רק בנקודת הצלתם של עם ישראל. אולם בחלק זה שהמטרה היא לתאר את גבורת ה', מפרטת השירה את פרטי המערכה, שהאויב כאשר ראה את המים נצבים כמו נד, בא בגאותו וסבר לבוא אחרי ישראל בים ולהורישם - 'אמר אויב ארדוף אשיג וגו' והקב"ה עשה אותם ללעג וקלס, שהמים נערמו ונצבו כמו נד וכאשר נכנסו כסה אותם הים בנשיפת רוח ה', 'נשפת ברוחך כסמו ים'. וצללו כעופרת במים אדירים, וכאן

יש להתבונן בכללות השירה ובמגמתה, ונראה שיש כאן מבנה של שלשה חלקים, שכל אחד מהם מתחיל בשבח מיוחד להקב"ה, וכל קטע הוא בן חמש פסוקים.

חלק ראשון - ויהי לי לישועה

והנה תחילת הפסוק 'אז ישיר' אינו מן השירה אלא הוא הקדמה מלשון התורה, והשירה שאמרו ישראל מתחילה מ'אשירה לה'.

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר -

א. אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים.
ב. עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה, זה א-לי ואנוהו אלוקי אבי וארוממנהו. ג. ה' איש מלחמה ה' שמו. ד. מרכבות פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלישי טובעו בים סוף. ה. תהומות יכסיומו ירדו במצולות כמו אבן.

והנה חלק ראשון זה עוסק בעצם החסד והישועה שהיה לישראל כמו שכתוב 'ויהי לי לישועה', שזה הנס היסודי שהיה להם שניצלו ממוזימות המצרים ועבודתם, וזה היה על ידי שנלחם ה' בעבורם, וחילו של פרעה עם מרכבותיו ומבחר שלישי שאיימו על ישראל טובעו בים. וכאן ההדגשה על כך שנתכסו בתהום וירדו במצולות, כלומר ששוב אין כל פחד ואיום על עם ישראל וניצולו מהם לגמרי.

ומזכר כאן חסדו עם ישראל שפעל למענם, בזכותם ובזכות אבותיהם, ונלחם עבורם בתכסיסי מלחמה, והוא האמור 'עזי וזמרת י-ה וגו' זה א-לי ואנוהו אלוקי אבי וארוממנהו, ומפרט 'מרכבות

כנגד אבות וגבורות וקדושת השם

והנה שלשה חלקים אלו שעליהם משוררת השירה הזאת, דהיינו חסד ה', גבורות ה', וקדושת ה', הרי הם כעין סדר השבח שקבעו חז"ל בשלושת הברכות הראשונות בתפילת 'שמונה עשרה' - ברכה ראשונה עוסקת בחסדי ה' 'וזכר חסדי אבות', דהיינו חסדו וטובו עמו אשר בזכות אבותינו, ברכה שניה היא 'ברכת גבורות', וברכה שלישית היא 'ברכת קדושת השם', שזה מקביל לנפלאות ונוראות ככתוב 'נאדרי בקודש'.

שלשה חלקים בגאולה - הצלה מעבדות, הצלה ממיטה, כניסה לארץ

עוד נראה לבאר תוכן שלשת חלקים אלו של השירה, באופן נוסף.

כי הנה רצונו ומטרתו של פרעה היה להחזירם לעבדות תחת ידיו, וכמו שכתוב 'ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו' (יד, ה).

אמנם בפועל כאשר רדפו אחריהם כבר ביקשו להרוג את ישראל, [ואולי משום שלא נכנעו להם לחזור לעבדם] כמו שכתוב - 'ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר' (יד, יא) וכן נאמר בשירה 'אמר אויב ארדוף אשיג וגו' אריק חרבי תורישמו ידי'. הרי שבאו להרגם בחרב.

נמצא שבמאורע הנס של קריעת ים סוף ניצולו ישראל משני דברים הן שלא שנתעבדו שוב לעבדות, והן שניצולו מחרב והרג.

ונראה שהחלק הראשון של השירה מכוון כלפי הצלה מן העבדות, שזה היה מטרת פרעה הראשונית ברדפו אחריהם, אלא שהקב"ה נלחם במצרים והטביע אותם עם מרכבותם.

אולם החלק השני מוסב כלפי הנס שניצולו ממיטה לחיים כמו שכתוב כאן - 'אריק חרבי תורישמו ידי'. וזה הטעם שמודגש כאן החרון והאף שהיה להקב"ה על האויב, מאחר שחפצים להרוג את בניו, על כן חש לנקום את נקמתם באפו ובחרונו.

ואילו החלק השלישי הוא דבר נוסף שנכלל בנס הגדול הזה, שעל ידי שניצולו הרי הם מונהגים בבטחה לעבר ארצם ונחלתם, ונמצא שיש עוד תוצאה מנס קריעת ים סוף שזה פתח להם את הדרך

ההדגשה על צלילתם במים אדירים, בא לבטא את עוצם הגבורה שנתגלה ביד ה' שנלחמה בהם.

חלק שלישי - נורא תהלות עושה פלא

החלק השלישי בא לשורר על קדושת ה' אשר השיגו ישראל בראותם את הנפלאות הגדולות.

א. מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה נאדר בקודש נורא תהלות עושה פלא. ב. נטית ימינך תבלעמו ארץ. ג. נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעוזך אל נוח קדשך. ד. שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת. ה. אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען.

בפסוקים אלו משוררים על הנס מצד המבט של קדושת ה' שנתגלתה באותו מאורע, שהוא יתברך 'נאדר בקודש' 'נורא תהלות עשה פלא', ומאורע הנס של קריעת ים סוף מתואר, שבנטיית ידו של ה' נבלע כל חיל מצרים, וזה לבד כבר מבטא את עוצם הפלא שאומה שלימה אבדה מן העולם בן רגע.

והדגש כאן הוא על הנפלאות והנוראות שבמאורע, והרושם המופלא שיצרו המאורעות, שהרי הראה בזה נפלאות שבלעה הארץ את פרעה ומצרים כלא היו.

ומכיון שהנושא הוא קדושת ה' לכן ההדגשה שהקב"ה מנהל את ישראל אל 'נוה קדשו', וכמו כן פחד האומות מבטא את נוראות קדושת ה'.

בסיום - בקשה על העתיד

מכאן ואילך מתחיל קטע חדש שאינו מסדר מבנה השירה, אלא הם פסוקי בקשה. על כניסתם לארץ ישראל כהוספה על הנאמר בשירה - 'נהלת בעוזך אל נוח קדשך'.

תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן עד יעבור עמך ה', עד יעבור עם זו קנית. תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה', מקדש, ה' כוננו ידיך.

בסוף השירה מסיימים בבקשה כללית, כהוספה על כל תוכן השירה והיינו שגילוי כבוד ה' אשר היה במאורע זה יתמשך ויתגבר עד למצב של - ה' ימלוך לעולם ועד.

לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן לסיחון ולעוג אשר חחרמתם אותם. ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם כי ה' אלוהיכם הוא אלוהיכם בשמים ממעל ועל הארץ מתחת' (יהושע ב, ט-יא).

כלומר שבמאורע של קריעת ים סוף נכללו בו שלשה משמעויות, שניצולו מעבדות, וניצולו ממיתה לחיים, וזכו על ידו לנחול את הארץ. ועל כן שוררו על שלושת עניינים אלו.

לארץ ישראל. וכן גרם נס זה שתהיה הארץ נוחה ליכבש לפניכם, כי על ידי הנס רגזו העמים ואחזתם חיל ורעדה ונמוגו כל יושבי כנען, נמצא שמאורע זה שימש בפועל לתועלת הכיבוש של ארץ ישראל.

וכפי שאמרה רחב למרגלים ששלח יהושע - 'ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם. כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם

ביאורי עניינים

בענין ברכות הנהנין

טעם הפוסקים שקבעו ברכה מבוררת מצד חשיבות

ברכה לכל מין בפני עצמו, לכן גם הכא אפשר דמכיון דפרי העץ ופרי האדמה מינים נפרדים הם לפיכך תיקנו לכל אחד ברכה בפני עצמה, אבל לרבנן דלא ס"ל כר"י, מאי שנא דתיקנו ברכות מיוחדות לפירות, ובגמרא לא מבואר טעמם.

והנה רש"י (דף לט. ד"ה ומלגלג סבר שלקות בפה"א) כתב - 'שהיא ברכה חשובה לעצמה לדברים חשובים והיה לו להקדימו'. ושם מייירי בברכת בפה"א כלפי ברכת שהנ"ב, והיינו שהדברים החשובים, שהם פירות האדמה, יצאו מכלל שהכל ונתקנה להם ברכה לעצמה.

ועפ"י ביאר בשו"ע הרב גם הא דתיקנו ברכה לפרי העץ והוציאוהו מכלל פרי האדמה, - 'על כל פירות האילן בין משבעת המינים בין משאר מינים, ברכה ראשונה שלהם היא בפה"ע, שמפני חשיבותם הוציאוהו מכלל פירות הארץ אע"פ שגידולם מן הארץ, וקבעו להם ברכה מיוחדת פרטית ומבוררת, שמבוררת ופורטת חשיבותם שהם פרי העץ ולא גדלים באדמה, כדי להרבות בכבוד המקום בהזכרת שבחו בפרטות, שברא פירות חשובים כפרי העץ' (סימן רב סעיף א).

ושם בקונטרס אחרון מציין לרש"י הנ"ל וזה לשונו - שמפני חשיבותם וכו' רש"י לט. גבי בפה"א נגד שהכל נהיה בדברו, וה"ה לבפה"ע נגד בפה"א דלכו"ע חשיבותם טפי אלא דלא חשיבי כ"כ כפה"א

שנינו במשנה - כיצד מברכין על הפירות, על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן, ועל פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ, ועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה, רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים (ברכות לה).

ובגמרא (דף לה:) מבואר הטעם על ברכת היין, דמפני שהיין סועד הלב ומשמחו קבעו לו ברכה לעצמו. והיינו נמי טעמא דפת כמבואר בפוסקים שהוציאוהו מכלל פירות הארץ מפני חשיבות הלחם שסועד הלב, שנאמר 'ולחם לבב אנוש יסעד'.

ואכתי בעי לפרושי אמאי תיקנו ברכה מיוחדת לפירות העץ ופירות האדמה, ולא נכללו בברכה הכללית 'שהכל נהיה בדברו', המוזכרת במשנה (דף מ:) ועל דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו, ומבואר שם בגמרא דהיינו בשר בהמות חיות עופות ודגים, חלב ביצים וגבינה, עיי"ש - מאי שנא דבר שגידולו מן הארץ מדבר שאין גידולו מן הארץ שתיקנו ברכה פרטית לפירות. בשלמא לר"י שסובר דלכל מין ומין תן לו מעין ברכתו, כמבואר (דף מ. עיי"ש) ניחא, שהרי סובר דאף שאין מעלה במיני דשאים על מיני זרעים וכן להפך, בכל זאת תיקנו

נגד שהנ"ב, כמ"ש הרא"ש עיי"ש. ובגמרא דף לה: גבי יין דכל דחשיב טפי פורטין אותו יותר, והיינו טעמא דפת. וכ"כ בביאור הלכה (סימן רב ד"ה פה"ע) - 'ואע"ג דגידולם מן הארץ לא רצו לפוטרים בברכת פרי הארץ כשאר פירות הארץ, מתוך שהם חשובים ביותר, וקבעו ברכה מיוחדת להזכיר שבחו של מקום שברא פירות חשובים כאלה'. וכן לשון הערוך השלחן - 'שכל החשוב יותר ברכתו מבוררת יותר וליתן שבח להקב"ה שברא דבר חשוב כזה' (סימן רב סעיף יב), עיי"ש. ועיין חיי אדם (כלל מט, הלכה ב) שגם כתב כן.

היוצא מדבריהם דאותו הטעם דאיתא בפת ויין שקבעו ברכה לעצמם, הוא הטעם שקבעו ברכה מיוחדת לפירות העץ והאדמה.

הקושי בדבריהם שיש מינים חשובים מהם

ודבריהם צ"ע, דהרי פשוט דבשר ודגים חמאה וחלב ביצים ודבש, עדיפי וחביבי יותר מפירות האילן ומפירות האדמה, והארץ נשתבחה בזאת שהיא ארץ זבת חלב ודבש, ועיקר חשיבותה של סעודה היא בבשר ודגים, ומצינו בתורה ששבח סעודה הוא בחמאה חלב ובשר. ועוד הרי מבואר להדיא בגמרא (דף מד: דבשר וביצים עדיפי מפירות הארץ לגבי ברכת בורא נפשות רבות, דאיתא שם - **על הביעא ועל מיני קופרא** (ופרש"י כל מיני בשר) **בתחילה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו'**, אבל ירקא לא עיי"ש. הרי שלהאי מ"ד רק בשר וביצים חשובים המה לברך אחריהם, לאפוקי ירקא שאין חשובים כ"כ. ועוד שם - **אמר רב ינאי כל שהוא כביצה, ביצה טובה הימנו, ופרש"י** - 'אין לך מין מאכל שיעור כביצה שלא תהא ביצה טובה לגוף ממנו'. וא"כ הא חזינו שטובים המה בשר וביצים מכל הפירות.

וכן צריך עיון מאי מעליותא בפרי העץ על פרי האדמה, דאף שפירות העץ יש להם מעליותא בטעמם ובעסיסם כלפי פירות האדמה, אכן לגבי סעיד ומיזן עדיפי פירות האדמה - כולם או רובם - מפירות העץ, ובגמרא (דף לה:) שהבאנו לעיל מבואר דעיקר מעליותא בפירא הוא סעיד.

גם צריך ביאור הא דרב הונא (דף מ: מה) הסובר דהא דקיי"ל על כולן אם אמר שהכל יצא, הוא דוקא על פירות האילן ופירות הארץ המבוארים במשנה, למעט פת ויין דלא יצא אם בירך עליהם שהכל. ואי נימא דהא דתיקנו ברכה מיוחדת לדבר שגידולו מן

הארץ והוציאווהו מכלל אין גידולו מן הארץ הוא מחמת מעלתו וחשיבותו, אם כן כשם שלגבי פת ויין לא מהני כשביירך עליהם שהכל אף בדיעבד, מחמת מעלתם וחשיבותם, כך גם בפירות לא יועיל, שהרי לפי דבריהם קביעת מטבע ברכותיהם טעם אחד להם, ושורש כולם הוא יין, כמובא לעיל. ודוחק גדול לומר דפת ויין מעלתם גדולה ביותר בכדי להיפטר בברכת שהכל, ממעלת פרי העץ לגבי פרי האדמה, ושניהם לגבי ברכת שהכל, ואם אפשר לצאת בשהכל על פירות האדמה ואף על פירות העץ, אף שהם חשובים יותר, גם על פת ויין היה לו לצאת ידי"ה. (ועיין תוס' דף מ: ד"ה נימא).

ברכה מבוררת משום הבריאה המחודשת שנאמרה בהם

והנראה בעז"ה, בהקדם ביאור הטעם לשינוי מטבע ברכת שהכל משאר מטבעות ברכות הנהנין, שבכל ברכות הנהנין מברכין בלשון 'בורא' - בורא פרי העץ, בורא פרי האדמה, בורא מיני מזונות, בורא... בשמים, חוץ מברכת שהכל שאין מברכין 'בורא הכל'. ומצאתי לאחרונים שעמדו בזה, עיין בערוך השלחן שכתב - ונראה דלשון בריאה אינו נופל רק על דבר שמתחדש בכל שנה, כמו תבואה ופירות, דלשון בריאה הוא על התחדשות, כמו 'בראשית ברא אלקים', אבל כל דבר שהוא תמידיות, כמו בע"ח ומים וכו"ו, אינו נופל עליהם לשון בריאה, (סימן רד, סעיף א). ועיין גם בספר ברכות ישראל, ודוחק. ועוד צ"ע על דבריו מהא דמברכין על מושק שהוא מבע"ח בורא מיני בשמים, עיין דף מג:.

ונראה דהמאכלים שגידולן מן הארץ חלוקים בעיקרן מכל המאכלים שאין גידולן מן הארץ, כי פירות האדמה ופירות העץ עומדים בעצמותם רק לאכילה, לשם כך נוצרו וכל מהותם מיני מאכל, ואכן אינם ראויים לשום דבר אחר חוץ מאכילה. וכן כתוב (בראשית א, כט) **הנה נתתי לכם את כל עשב זרע אשר על פני כל הארץ, ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה** [ובשר לא הותר עד נח]. משא"כ שאר המאכלים שאין גידולם מן הארץ אין מהותם ועיקר עניינם מיני מאכל, ואינם עומדים דוקא לאכילה ולא נבראו במיוחד לכך, כי בהמות עופות ודגים נבראו למטרות שונות, וחלב וביצים שלהם הם לצורך קיום מינם, אך האדם לוקח אותם ג"כ לצורך אכילתו, וכן מים עומדים להשקאה ולרחיצה וכיבוס

מפרי האדמה לברכה בפני עצמם. ואפשר לבאר בשני דרכים - א. דבעצם אין מעליותא לפרי העץ על פרי האדמה, ומה שנקבעה ברכה מיוחדת לפירות העץ, לא מפני מעלתם על פירות האדמה, רק מכיון דבעו רבנן לקבוע ברכה מיוחדת על גידולו מן הארץ כנ"ל, לא כללו פרי העץ בפרי האדמה, כיון שפרי עץ המה ולא פרי אדמה, ואין לשון פרי האדמה ראוי לפרי העץ. והא דתנן (דף מ.) בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא, היינו רק בדיעבד, דאפשר ליקרא גם פרי אדמה, שהרי בהא ד'עיקר אילן ארעא הוא' פליגי ר"י ורבנן, ולפי שיטת התוס' שם לרבנן אף בדיעבד לא יצא, עיי"ש. ולכן כשבאו חכמים לקבוע מטבע ברכות לא כללו פירות העץ בפרי האדמה, דאף בלשון בני אדם נחלקו בשמותם ובעו לקבוע מטבע לפי דיוק וצחות הלשון.

ב. או אפשר לומר דיש יתרון בפרי העץ על פרי האדמה [אך לא מחמת מעלתם וחשיבותם בטעמם וכו'] ע"פ מה דמבואר בגמרא (דף מ.) - היכא ממכרין בפה"ע, היכא דכי שקלת ליה לפרי

ועוד, לפיכך נחלקו בברכותיהם, שעל פירות וכו' ממכרין במטבע של 'בורא', שמכיון שכל בריאתן הוא למאכל, וכשאוכלן הרי לוקח לעצמו ונהנה מכל עצם מהותם, לכן כשבא לאכלן מברך על בריאתן, שהרי לכך נבראו, ונהנה מכל אשר יש בבריאתם, משא"כ הני דברים שאין גידולם מן הארץ, הרי מכיון שאין כל בריאתם לאכילה, וכשאוכלן הרי אינו נהנה מכל שלימות הדבר, רק נהנה מצד וחלק אחד אשר יש בהם, להכי אין שייך לברך עליהם 'בורא', שמשמעו שכל בריאתם הוא לזה, ולכן ברכתם שהכל נהיה בדברו, והיינו שאף האפשרות להנאה הזאת נהיה בדברו, כתוצאה מבריאתם, והבן.

וכמהין ופטריות, מכיון שאין בריאתם מבוארת ונראית, וגדלים מן האויר, לא שייך עלייהו כ"כ לשון 'בורא', ומתאים יותר שהכל. וכן נראה, שפירות שנבראו ע"י ספר יצירה ברכתם שהכל.

הטעם שנקבע ברכה לבורא פרי העץ

ואכתי פש לן לברורי אמאי נחלקו פרי העץ

תלמוד תורה
"מעשי חייא"
רחוב קדושת לוי 99 ביתר עילית

טנא מלא ברכות

נביע את רגשות לבבנו בהרעפת עד בלי די, לאיש החינוך הדגול, המאיר באור תורתו, חרף ובקי בחדרי התורה, מובתר בכל מידה נכונה, המוסר נפשו למען הצלחת הת"ת לעלות את תלמידיו היקרים ולנווט במסילה העולה בית קל, ללא לאות ובנפש חפצה ה"ה

בוחר הת"ת

יהודה קליין שליט"א
הרה"ג רבי רב קהילת המתמידים שכו' הדקל ביתר יצ"ו

לרגל הולדת נכדו למז"ט ובשעטו"מ

בן לחתנו האברך החשוב השוקד על דלתי התורה הרה"ג ר"י אפרים פישל שלזינגר הי"ו

ברכת ה' תלווהו שיוכל להמשיך בעבודת הקודש ויזכה לרוות נחת דקדושה ממנו ומכל יוצ"ח הברוכים מתוך הרחבת הדעת וכל מיילי דמיטב אבי"ר

המברכים מקרב לב ובהדרת הכבוד

המחנכים התלמידים ההנהלה הרב יוסף חזן

החסיר לפרט את ההודאה לה' מההנאה הנוספת שבא עתה ליהנות, משא"כ העץ והאדמה ושהכל שהנאתן שוה. ופת ויין אינם בנין-אב לשאר חילוקי הברכות כדעת האחרונים הנ"ל.

ובזה יתבארו כמין חומר דברי התוס' שם (דף מ: ד"ה נימא) דמתבאר מדבריהם דבפת ויין היכא שבירך עליהם שהכל הרי זה משנה ממתבע, משא"כ בפירות לא הוי שהכל משנה מהמתבע, יעו"ש במהרש"ל ומהרש"א ובברכת-ראש ופני-ההושע שנדחקו ודבריהם צריכים ביאור. אך לפי דברינו מיושב, והיינו שמכיון שכל עיקר קביעות ברכות הנהנין הוא עבור ההנאה שנהנה מהם, להכי בפת ויין שטעם קביעת מטבע מיוחד עבורם הוא מפאת יתרון הנאתם, להכי היכא ששינה ממתבע זה הוי שינוי בתורף הברכה ולא יצא, שהרי חסר מלבטא ולהדיגיש את יתרון ההנאה שעל כך נתקן מטבע זה. משא"כ בפרי העץ והאדמה שקביעות מטבעם המיוחד אינה מפאת יתרון ההנאה מהם, כי הרי בזה שוים המה להני דברים שברכתם שהכל, אלא שרצו לציין בברכתם שבח על כל עצם בריאתם, הרי בזה אם שינה ברכתם לשהכל לא הוי משנה ממתבע שטבעו חכמים, שאין זה שינוי בעיקרה של ברכה.

איתיה לגווזא והדר מפיק, אבל היכא דכי שקלת ליה לפירי ליתיה לגווזא דהדר מפיק, לא מברכינן עליה בפה"ע אלא בפה"א. ונראה לומר בדזה גם מתבאר המעלה של פרי העץ כלפי פרי האדמה שמפני זה קבעו ברכה לעצמם, והיינו שמודים לה' על שברא [פירות] עץ, שנוטעים אותו לפרקים והוא מניב פירות לזמן רב, ואינו צריך לזריעה ונטיעה כל שנה, ומוכן לפני האדם דבר המצמיח לפניו מיני מאכל; משא"כ בפירות הארץ, אין המניב והמפיק פירות נמצא וקיים, רק צריך לזרעו כל פעם מחדש. ומעלה זו דומה לעילוי של כל שגידולו מן הארץ כלפי אין גידולו מן הארץ שברכתן שהכל, שבארנו שאין עילויים מחמת עצם הנאת האדם מהם, אלא באופן בריאתם והכנתם לצורך הנהנה.

יתרון הפת והיין מצד גדר שונה

ולפי זה יתבאר לנו מה שהקשינו לעיל, בדעת רב הונא דרק בפת ויין לא יצא בברכת שהכל, כי יתרון הפת והיין שתיקנו להם ברכה לעצמם שונה משאר חילוקי הברכות שנתבאר לעיל, כי פת ויין נשתנו לברכה בפני עצמם מחמת הנאתם המרובה כנ"ל (דף לה:), כי יין סעיד ומשמה, ולחם לבב אנוש יסעד, לפיכך סובר רב הונא דינו יוצא בשהכל, כי

התודה והברכה לידידנו הנעלים
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו
הרב **נתן מאיר גולומב** שליט"א
לרגל נישואי הבן

ברכת מזל טוב לידידנו
הרב **אליהו למברגר** שליט"א
לרגל היכנס בנו לעול תורה ומצוות

ברכת מזל טוב לידידנו
הרב **יששכר שטרן** שליט"א
לרגל אירוסיו הבן

הודעה חשובה ומשמחת לתורמי המכון
ניתן לקבל החזר מס על תרומות למכון
בגובה של עד 35% מערך התרומה
לפי סעיף 46

ברכת מזל טוב ורוב נחת

שלוחה מאתנו מקרב לב

למעלת כבוד האי גברא רבה ויקירא, מחשובי אברכי קהלתנו,
איש חמודות ורב תבונות תומך ושותף נאמן למכונינו

הרה"ח רבי שמואל גפנר שליט"א

שתרם חלק מהוצאת הגיליון
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למז"ט

יהי רצון שייכו הוא ומשפחתו לרוות רוב נחת דקדושה
ממנו ומכל צאצאיהם לתפארת המשפחה הנכבדה
וזכות החזקת והעמדת התורה תעמוד לכם להתברך
בכל הברכות האמורות בתורה
וימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ולברכה אמן

המברכים
הנהלת המכון